

ИВАНКА АПОСТОЛОВА

ОБСЪЖДАНЕТО НА КНИГАТА НА ПРОФ. АСЕН КИСЕЛИНЧЕВ „ВЪПРОСИ НА ПСИХОЛОГИЯТА В СВЕТИНАТА НА ТРУДОВЕТЕ НА И. В. СТАЛИН ПО ВЪПРОСИТЕ НА ЕЗИКОЗНАНИЕТО И УЧЕНИЕТО НА И. П. ПАВЛОВ“

По почин на Института по философия при Българската академия на науките в края на септември и първата половина на октомври 1952 г. бе проведено обсъждане на книгата „Въпроси на психологията в светлината на трудовете на И. В. Сталин по въпросите на езикознанието и учението на И. П. Павлов“ от проф. Асен Киселинчев — член-кореспондент на БАН. Обсъждането мина при голям интерес. Присъстваха и взеха участие много научни работници, професори от Университета, физиолози и психиатри от Медицинската академия.

Книгата на проф. Асен Киселинчев разглежда основните въпроси на психологията — за предмета на психологията, за обективния метод в психологията, материалистическото учение за съзнанието, въпросите за дейността на анализаторите (усещане и възприятие), за паметта, мисленето и езика, материалистическото учение за чувствата, за волята, за темперамента и характера в светлината на труда на И. В. Сталин по въпросите на езикознанието и учението на И. П. Павлов. Изказалите се другари — акад. Тодор Павлов, акад. Михаил Димитров, акад. Цветан Кристанов, проф. Ангел Бънков, проф. Димитър Ошанин, проф. Георги Узунов, проф. Генчо Пиръов, проф. Драгомир Матеев, доц. Живко Ошавков, Николай Ирибаджак, д-р Емануил Шаранков, д-р Вяра Бакалска, д-р Константин Замимов, Димитър Неов, д-р Атанас Райнов, Ленко Антонов, Величко Йотов и други — направиха анализ на книгата на проф. Киселинчев, като се спряха и върху основните положения на Павловското учение и значението му за психологията.

В своите изказвания другарите подчертаха значението на разглеждания труд като „значителна заслуга на проф. Ас. Киселинчев и значителен факт на нашия общ философски и научен фронт“ (Т. Павлов). Академик М. Димитров отбеляза, че обсъжданият труд е сериозен принос в нашата психологическа литература. Подобни изказвания направиха и проф. Г. Пиръов, проф. Др. Матеев,

акад. Цв. Кристанов и др. Другарят Н. Ирибаджак подчерта в своето изказване, че книгата на др. Ас. Киселинчев представлява интерес не само за научните работници в областта на физиологията и психологията, учителите и студентите, но и за широките кръгове на нашата интелигенция. Въпросите, които повдига книгата, каза той, още не са разрешени в Съветския Съюз. Тъкмо за това този труд представлява голям интерес. Подчерта се също така от изказалите се, че трудът на проф. Ас. Киселинчев обединява и подрежда пръснатите в различните произведения на И. П. Павлов схващания по отделните въпроси на психологията и се явява пръв опит у нас да бъдат обхванати цялостно проблемите на психологията в светлината на Павловското учение, изложено общо взето правилно от автора на обсъждания труд.

Наред с това обаче бяха посочени и редица грешки, слабости и празноти в книгата на проф. Ас. Киселинчев. Във връзка с въпроса за партийността акад. Т. Павлов и Н. Ирибаджак критикуваха автора за „географско схващане“ на партийността, според което на Запад има само идеализъм, а на Изток — материализъм. Акад. Т. Павлов отбеляза, че на Запад, въпреки че има и имаше (особено когато буржоазията беше прогресивна класа) опити за разработване психологията на материалистическа основа, материалистическата тенденция никога не е била господстваща, а господстваща тенденция в западнобуржоазната психология, особено в епохата на империализма и пролетарските революции, стана и все повече става тъкмо противоположната, т. е. идеалистическата, субективистическа и агностическа тенденция. При това материализмът на Запад се различава от материализма на Сеченов, Чернишевски и И. П. Павлов, който е по-последователен, по-прогресивно-действен и по-диалектически от тоя на Запад, а след огромното развитие на науката в Съветския Съюз съвсем не могат да се слагат, така да се каже, на една дъска съветската психология и физиология с дне-

шната (пък и някогашна) буржоазна физиология и психология, в които господстващо е идеалистическото направление или в най-добрия случай се стига до вулгарен биологизъм. Въпреки това обаче в книгата е трябвало да се отбележат материалистическите елементи и в западноевропейската психология.

В своето заключително слово проф. Ас. Киселинчев отбеляза, че той не свъщава понятието партийност като „географско понятие“, но призна, че не е изтъкнал материалистическите елементи в западноевропейската психология; че изобщо при разглеждането на отделните въпроси в неговата книга би трябвало да се засили партийността и да бъдат подложени на критика идеалистическите възгледи и на българските философи и психолози.

Много от изказалите се другари — особено акад. Т. Павлов — изтъкнаха като недостатък на книгата на проф. Киселинчев, че в нея не е изяснен въпросът за предмета на психологията. Академик Т. Павлов определи психологията като наука за висшата нервна дейност на животните и човека. И. П. Павлов учеше — отбеляза акад. Т. Павлов, — че онова, което ние наричаме висша нервна дейност на животните и човека, и онова, което ние означаваме с думата психична и съзнателна дейност на животните и човека — това е всъщност една и съща материална, но висша, своеобразна качествено-нова форма на движението на органичната материя, взета на дадена степен от нейното развитие и при дадена обективно-реална среда и обективно-реално взаимодействие между тях (животните и човека) и тази среда.

Въпросът за предмета на психологията бе основен въпрос на обсъждането. По него се изказваха почти всички другари, повечето от които по начало се съгласиха със становището, развито в книгата, а именно, че психологията и физиологията не се сливат, а се развиват в неразривна връзка. До пълно единство по този въпрос обаче не се достигна. Проф. Ас. Киселинчев прие, че в книгата не е изяснен напълно въпросът за предмета на психологията.

Другарите критикуваха проф. Ас. Киселинчев, че не е разработил достатъчно и въпроса за методите на психологията. Академик М. Димитров и д-р К. Займов смятат, че не трябва да се отказваме от метода на самонаблю-

дението. Но болшинството от изказалите се, особено акад. Т. Павлов и Г. Пирьов решително отхвърлиха този метод.

Във връзка с това проф. Ас. Киселинчев в своя отговор заяви: „Трябва ясно да се подчертае, че един субективен метод, какъвто е самонаблюдението, не е и не може да бъде метод на наука. Субективният метод не само не е самостоятелен и единствен метод на психологията, но той изобщо не е научен метод. Ето защо не съм съгласен с другарите невротози, че самонаблюдението може и трябва да остане като метод на психологията и психопатологията.“

Като недостатък на книгата се посочи и това, че в нея не е разработен достатъчно въпросът за втората сигнална система, обстоятелство, което бе посочено и от самия автор още във встъпителното му слово. В редица изказвания бе посочено, че в книгата съществуват някои неясни и неточни формулировки, като например тия за различните степени на условния рефлекс от втората сигнална система, за определението на асоциацията, за определението на чувството като отношение (за което авторът бе критикуван от акад. Т. Павлов и акад. М. Димитров) — за взаимоотношението между условен рефлекс и временна връзка и пр.

Проф. Ас. Киселинчев прие критиката на акад. Т. Павлов, проф. Г. Узунов и акад. М. Димитров, че в книгата трябваше да се даде повече проблемност или, по-точно, да се посочи перспектива при обсъждането на въпросите на психологията и учението на И. П. Павлов.

Във встъпителното си слово проф. Ас. Киселинчев посочи и друга слабост в своята книга, която бе отбелязана по-късно от някои другари, а именно, че не е разработен достатъчно въпросът за основните закономерности на психиката и съзнанието въобще и психиката и съзнанието на човека в социалистическото общество като резултат от неговия целокупен живот.

Авторът на книгата не се съгласи с критичните бележки на изказалите се другари по някои основни въпроси. Той не прие критиката на акад. Т. Павлов и някои други другари, че отричал своеобразието на психическите процеси и явления, доколкото подчертавал мисълта за сливането на психичното и физиологичното, на субективно с обективно. Проф. Ас. Киселинчев поддържа,

че психиката представлява висша нервна дейност, която има свои специфични особености в сравнение с низшата нервна дейност и още повече в сравнение с другите физиологически процеси. Авторът не се съгласи също така и с твърдението на акад. Т. Павлов и на Величко Йотов, че у животните имало съзнание. „Вярно е, че у животните има психика — заяви той, — но оттук съвсем не следва, че те имат и съзнание“, като подчерта по-нататък, че съзнанието като висша форма на висшата нервна или психична дейност е продукт на обществото, на труда и на езика, на втората сигнална система.

В заключителното си слово проф. Ас. Киселинчев набеляза принципни различия между него и някои от изказалите се във връзка с учението на И. П. Павлов другари по въпроса за сливането на психичното с физиологичното, на субективното с обективното. По въпроса за отношението между психологията и физиологията, който въпрос бе най-живо обсъждан, някои другари — например др. Ленко Антонов — застъпиха схващането, че психологията трябва да се стопи във физиологията на висшата нервна дейност, което схващане бе отхвърлено.

Най-важният резултат от обсъждането на книгата е широкото разглеждане

на основните положения на Павловското учение и въпросите на психологията в светлината на това учение, което без съмнение има голямо значение за по-нататъшната разработка на марксистическата психология и философия у нас.

След като изтъкна, че проф. Ас. Киселинчев има безспорно заслуга, че излезе със своята много навременна книга, в която постави редица въпроси из областта на нашата психологическа и педагогическа наука и практика, както и на нашето социалистическо строителство; че той е един от малцината научни работници у нас, които живо се отзовават на теоретическите и практически нужди на нашето общество и време, следвайки отблизо съветската научна и практическа мисъл и правейки усилия да я усвоят и прилагат творчески при нашите конкретни условия, акад. Т. Павлов завърши своето заключително слово с пожелание към автора да поработи още върху своята книга, да я освободи от ненужния цитатен и друг баласт, да ѝ придаде дълбоко проблемен и същевременно остро политически характер, за да ни даде в следващото ѝ издание един философски и психологически труд, който действително ще бъде крупен и ценен принос в нашата марксистко-ленинска философска и психологическа литература.